

THE CONGRESS

LE CONGRÈS

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

AVRUPA KONSEYİ
YENİ DEMOKRASİ PAKTI'NA
YÖNELİK ÖNERİLER

YENİ YEREL DEMOKRASİYE DOĞRU

ÇALIŞTAY RAPORU

Nisan 2026

ARGÜDEN
GOVERNANCE
ACADEMY

Good Governance for
Quality of Life

AVRUPA KONSEYİ
YENİ DEMOKRASİ PAKTI'NA
YÖNELİK ÖNERİLER

**YENİ YEREL DEMOKRASİYE
DOĞRU**

ÇALIŞTAY RAPORU

Nisan 2026

Argüden Yönetişim Akademisi Yayınları

Yazar

Dr. İnan İzci

Argüden Yönetişim Akademisi

Her hakkı saklıdır. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi saklama, erişim sistemi de dâhil olmak üzere herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, para ile satılamaz.

Nisan 2026

Argüden Yönetişim Akademisi

Akasya Caddesi No:2 Göztepe Mah., Göksu Anadolu Hisarı,
34815 İstanbul, Türkiye Telefon: +90 (216) 280 51 14
www.argudenacademy.org

İÇİNDEKİLER

05

YÖNETİCİ ÖZETİ

06

GİRİŞ

08

AVRUPA KONSEYİ VE AVRUPA İÇİN YENİ DEMOKRASİ PAKTI

10

YENİ YEREL DEMOKRASİYE DOĞRU ÇALIŞTAYI

11

YEREL DEMOKRASİ: DEĞERLENDİRME VE GELİŞİM ÖNERİLERİ

23

GENEL SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

YÖNETİCİ ÖZETİ

Avrupa Konseyinin Mayıs 2025'te yayımladığı "Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru" başlıklı raporu Avrupa genelinde ilk kez Türkiye'de düzenlenen bir çalıştay ile değerlendirildi ve gelişim önerileri sunuldu. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (YBYK), Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) ve Argüden Yönetişim Akademisi iş birliğiyle düzenlenen "Yeni Yerel Demokrasiye Doğru" çalıştayında, Avrupa genelinde ve Türkiye'de demokrasinin yerelden başlayarak korunması ve güçlendirilmesine yönelik tespit ve çözüm önerileri ele alındı.

Bu kapsamda; Belediye Kanunu ile ilgili mevzuatın gözden geçirilmesi, tüm belediye ihalelerinin çevrimiçi yayınlanarak şeffaf hale getirilmesi, belediyelerde sivil toplum ilişkileri için tecrübeli personel istihdam edilmesi, belediyeler ile diğer kamu kurumları arasında yetki paylaşımını vatandaş için açık hale getirilmesi ve yerel yönetim süreçlerinde kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları, muhtarlar ve diğer paydaşların katılımını güçlendirilmesi gibi bazı öneriler yapıldı.

Çalıştayda; Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetim ve Afet Politikaları Kurulu, belediye başkanları, belediye meclis üyeleri, bürokratlar ile sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerden 100 kişiyi aşkın katılımcı yer aldı ve katkı sundu. Elinizdeki bu rapor, düzenlenen çalıştay kapsamında katılımcılar tarafından ortaya konan tespit ve çözüm önerilerini Avrupa Konseyi, üye ülkeler ve Türkiye kamuoyu ile paylaşmak üzere hazırlandı.

"Yerel düzeyde tesis edilen güven ve katılım, demokrasinin ulusal ve uluslararası düzeydeki dayanıklılığını da güçlendirmektedir. TBB bu kapsamda yerel yönetimlerin sesi ve temsilcisi olarak, yerel demokrasinin Avrupa genelinde güçlendirilmesi konusunda çalışmalarını kararlılıkla yürütmektedir."

Suat Yıldız
Türkiye Belediyeler Birliği
Genel Sekreter

"Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'nin çağrısına cevap veren TBB ve Argüden Yönetişim Akademisine teşekkür ediyorum. Bu tarz istişare ve katkı süreçlerinin, demokrasinin korunarak güçlendirilmesine değerli katkılar vereceğini biliyoruz."

Mathieu Mori
Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi
Genel Sekreter

GİRİŞ

Demokrasi her bireyin özgür, barış ve refah içinde yaşadığı bir toplumsal düzeni hedefler. Bu açıdan bakıldığında demokrasi, sadece siyasal temsilcilerin ve seçmen çoğunluğunu temsil eden hükümetlerin belirlendiği seçimlerden ibaret değildir. Son yirmi yılda dünya genelinde artan düzeyde demokratik değerler ve kurumların zayıflaması, toplumların kamu kurumları ile siyasetçilere olan güven düzeyinin azalmasını ifade eden demokratik gerilemeye karşı Avrupa Konseyi, yenilenmiş 'gerçek' (*genuine*) demokrasinin tesis edilmesi için harekete geçti. Bu doğrultuda, 17 Mayıs 2023 tarihinde toplanan 46 üye ülkenin devlet ve hükümet başkanları Reykjavik Deklarasyonu'nu imzaladı.¹ Demokrasinin 10 temel ilkesinin² benimsendiği bu deklarasyon ile demokrasinin korunması ve güçlendirilmesi için taahhütte bulunuldu. Söz konusu deklarasyonun devamında, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği Mayıs 2025 tarihinde "Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru" (*Towards New Democratic Pact for Europe*) adlı raporu yayınlayarak bir istişare süreci başlattı.³ Hükümetler, sivil toplum kuruluşları, medya ve çeşitli sosyal gruplar ile yürütülen bu süreç devam ediyor. 2026 yılının sonunda istişare süreci tamamlanarak Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde yeni bir demokrasi vizyonu ile bir eylem planının karara bağlanması hedefleniyor. Bunu takip eden süreçte ise Avrupa Konseyinin yeni dönem program ve bütçesinin söz konusu vizyon ve eylem planına göre şekillendirilmesi öngörülmüyor.

Avrupa Konseyi 29 Nisan 2025 tarihinde demokrasinin korunması, yenilenmesi ve güçlendirmesi amacıyla yayımladığı Avrupa için **Yeni Demokratik Pakt için Yol Haritası** adlı bir bilgilendirme belgesi ile tüm paydaşları istişare sürecine katkı vermeye davet etti.⁴ Bu istişare süreci kapsamında, 46 ülke arasında Türkiye, bu konuda çalıştay düzenleyen ilk ülke oldu. Ankara'da düzenlenen **Yeni Yerel Demokrasi Çalıştayı** 23 Eylül 2025 tarihinde gerçekleştirildi. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, TBB ve Argüden Yönetişim Akademisinin ortak düzenlediği bu çalıştaya belediye başkanları, yöneticileri, uzmanlar, akademisyenler ve sivil toplum temsilcileri katılarak Avrupa Konseyi'nin raporuna yönelik yerel düzeye dair tespit ve önerilerini paylaştı.

Bu etkinlik, genel olarak Avrupa'da ve Türkiye özelinde demokrasinin yerel düzeyde korunması, yenilerek güçlendirilmesine dair bir diyalog ve görüş oluşturma zemini sundu. Avrupa genelinde artan merkezizetçi eğilimler, derinleşen siyasi kutuplaşma ve yükselen dijital dezenformasyon ikliminde yerel yönetimler demokrasiyi gündelik hayatta koruyacak ve güçlendirecek kritik kurumlar olarak ele alındı. Yerel yönetimlerin; vatandaşların gündelik hayatlarına en yakın kamu kurumları olarak demokratik kültürü ve değerleri korumak, yeniden tanımlamak ve derinleştirerek güçlendirmek açısından stratejik rolü değerlendirildi.

1 <https://rm.coe.int/4th-summit-of-heads-of-state-and-government-of-the-council-of-europe/1680ab4oci>

2 Demokrasinin 10 Temel İlkesi

1) Demokratik Katılım, 2) Seçimler ve Referandumlar, 3) Bağımsız ve Etkin Parlamentolar ile Diğer Demokratik Kurumlar, 4) Kuvvetler Ayrılığı, 5) Bağımsız, Tarafsız ve Etkin Yargı, 6) Yolsuzlukla Mücadele, 7) İfade Özgürlüğü, 8) Demokratik Gelecek, 9) Sivil Toplum ve 10) Siyasi ve Kamusal Yaşama Tam, Eşit ve Anımlı Katılım

3 <https://www.coe.int/en/web/secretary-general/report-2025>

4 <https://rm.coe.int/pdf/0900001680b57511>

Çalıştayda katılımcılar tarafından vatandaşların yerel yönetimlere duyduğu güven düzeyi, sivil katılım pratikleri ve iyi yönetim kültürünün nasıl güçlendirilebileceğine dair tespitler yapıldı ve çeşitli çözüm önerileri sunuldu. Özellikle gençlerin, kadınların ve dezavantajlı grupların karar alma süreçlerine daha etkin katılımı ve teknolojinin demokrasi için daha iyi kullanımı gibi konular ön plana çıktı. Katılımcılar, Avrupa Konseyinin yol haritasında vurgulanan üç temel sütun olan: **Demokrasiyi Öğrenmek ve Uygulamak, Demokrasiyi Korumak ve Demokrasi için Yenilikçilik** kategorileri merkeze alarak grup çalışmaları düzenledi, diyalog kurdu ve önerilerini paylaştı.

Bu raporda, çalıştay süresince katılımcılar tarafından saha deneyimlerine dayalı tespitler ve çözüm önerileri dile getirildi. Farklı deneyim ve bakış açılarını kapsayan stratejik bir vizyon bu rapor çerçevesinde birleştirildi. Raporun amacı; yerel demokrasinin önündeki yapısal engelleri ortaya çıkarmak ve yerel yönetimlere duyulan güven düzeyi ile dinamiklerini analiz ederek Avrupa Konseyine Türkiye'den somut, uygulanabilir ve stratejik öneriler sunmaktır. Nihai olarak, yerel demokrasinin güçlendirilmesi yoluyla kıta genelinde demokrasinin korunması ve yenilenerek güçlendirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

AVRUPA KONSEYİ VE AVRUPA İÇİN YENİ DEMOKRASİ PAKTI

Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğinin 2025 yılının Mayıs ayında yayınladığı “**Avrupa için Yeni Demokratik Pakt’a Doğru**” adlı çalışmanın amacı; 21. yüzyılın zorluklarına karşı demokrasiyi daha güçlü, esnek ve kapsayıcı hale getirmek için yeniden tanımlamak olarak belirlendi. Bu amaca ise yenilikçi uygulamalar, teknolojinin etkin kullanımı ve kolektif çabayı artırarak vatandaşları güçlendirmek, kurumları sağlamlaştırmak ve demokratik değerleri korumak yoluyla ulaşılabileceği ifade edildi.

Raporda, Avrupa’nın bugün jeopolitik çekişmelerin, kutuplaşmanın, sistematik demokratik gerileme ve yükselen aşırı siyasi eğilimlerin hakim olduğu “**mükemmel bir fırtınanın**” ortasında olduğu kabul edildi. İkinci Dünya Savaşı sonrası inşa edilen kurum ve kurallara dayalı uluslararası düzenin zorlandığı ve hatta çözüldüğü bu dönemde, Avrupa Konseyinin temsil ettiği çok taraflı mimarinin köklü bir “**yeniden başlatma**” sürecine girmesinin zorunlu olduğu savunuldu. Mevcut kriz döneminin yalnızca güvenlik meselesiyle ilgili olmadığı, aynı zamanda demokratik kurumların, özgürlüklerin ve hukukun üstünlüğünün erozyona uğradığı bir toplumsal ve kurumsal dayanıklılık sınavı ile karşı karşıya olduğu vurgulandı. Bu sınavda en büyük meydan okumanın ise vatandaşların demokratik kurumlara olan güvenini yeniden tesis etmek olduğu belirtildi.

Demokratik kurumlara, bağımsız yargıya ve şeffaf yönetimlere dayanmayan hiçbir yönetim biçiminin toplumsal barış ile güvenliği tesis edemeyeceği savunuldu. Bu bağlamda, raporun merkezinde demokratik kurumlara ve kurallara olan güveni yeniden tesis ederek “**demokrasinin güvenliğini**” sağlamak duruyor. Bundan kastedilen varsayım ise demokratik dayanıklılığını kaybeden bir Avrupa’nın daha ciddi ve yapısal krizler ile karşılaşacağıdır. Böyle zorlu bir dönemde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği; 46 üye devletin eşitliği ve ortak müktesebatı üzerine kurulu yapısıyla, bu fırtınada Avrupa’nın “**deniz feneri**” olma görevini üstleneceğini bu raporda iddia etti.

Rapor, Avrupa’da demokrasinin bugün her zamankinden daha fazla erozyon altında olduğunu vurguladı. Bunların nedenlerini ise üç başlık altında ortaya koydu:

- 1. Demokratik gerileme:** Otoriter eğilimler, ifade özgürlüğü üzerindeki baskılar ve sivil alanın daralması gibi ciddi tehditlerin mevcut olması.
- 2. Güven krizi:** Vatandaşların kararlardan dışlandıklarını hissetmesi; dezenformasyon ve kutuplaşmanın kurumlarla olan bağı zayıflatması.

3. **Yeni tehditler:** İklim krizi, kontrolsüz teknolojik değişimler (yapay zeka), kontrolsüz göç ve bölgesel savaşların demokratik güvenliği tehdit etmesi.

Yukarıda belirtilen söz konusu sorun dinamiklerine karşı, Avrupa Konseyi yürütülecek çalışmaları üç ana sütun üzerine inşa ettiğini duyurdu.

Bunları ise şöyle sıraladı:

1. **Demokrasiyi Öğrenmek ve Uygulamak:** Vatandaşları, özellikle gençleri, aktif vatandaşlık için gerekli beceriler, tutumlar ve eleştirel düşünceyle donatmayı amaçlayan formal ve enformel eğitim girişimlerin desteklenmesi. Ayrıca herkes için demokratik katılım ve haklara erişimde eşit fırsatların sağlanması.
2. **Demokrasiyi Korumak:** Yolsuzluk, seçimlere müdahale ve dezenformasyon başta olmak üzere dijital teknoloji ile yapay zekanın kötüye kullanımı gibi iç ve dış tehditlere karşı sağlam yanıtlar geliştirilmesi. Aynı zamanda sağlıklı bir demokrasinin temel taşı olarak medya özgürlüğünün güvence altına alınması.
3. **Demokrasi İçin Yenilik Yapmak:** Müzakereci ve katılımcı demokrasi aracılığıyla demokratik süreçleri iyileştirmek ve yönetimde erişilebilirliği, verimliliği ve güveni artırmak amacıyla yeni teknolojilerden yararlanılması.

"Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru" adlı raporda ortaya konan yaklaşım vasıtasıyla **demokrasi için ortak hedef belirlenmesinin**, buna yönelik olarak **demokratik zorluklar üzerine geniş çaplı bir istişare yürütülmesinin** ve **istişare sonuçlarının eyleme dönüştürülebilir politikalara aktarılmasının** hedeflendiği açıklandı. Özellikle, istişarelerden elde edilen çıkarımların hükümetler arası süreçlere entegre edilmesi suretiyle Avrupa, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde yeni politikaların hayata geçirilmesinin öngörüldüğü paylaşıldı. Yürütülen tüm çalışmaların sonuçları, 2026 yılının sonunda yapılacak olan Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde değerlendirilecek. Bu zirvede Avrupa demokrasisini güçlendirecek somut taahhütler ve kararlar alınması bekleniyor.

Özetle, Avrupa Konseyi öncülüğünde demokrasinin korunması, yenilenmesi ve gündelik hayatta daha fazla derinleşerek yayılması için önemli adımlar atılmaya başlandı. Böylece, demokrasiyi sadece seçimler yoluyla çoğunluğu temsil edenlerin yönettiği bir siyasal sistem olarak değil, **insanların günlük yaşamlarında somut faydalarını gördüğü, kapsayıcı ve her gün yeniden inşa edilmesi gereken bir yaşam biçimi** olarak tanımlama ve uygulama sürecine girildi.

YENİ YEREL DEMOKRASİYE DOĞRU ÇALIŞTAYI

TBB ve Argüden Yönetişim Akademisinin önerisi, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgeler Yönetimler Kongresinin desteği ile "Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru" adlı rapora binaen başlatılan istişare sürecine bir çalıştay ile katkı verilmesi kararlaştırıldı. Yapılan planlama ve hazırlıklar sonucunda 23 Eylül 2025 tarihinde Ankara'da **Yeni Yerel Demokrasiye Doğru** adlı çalıştay gerçekleştirildi. Düzenlenen bu çalıştayın, "Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru" raporu yayınlandıktan sonra Avrupa genelinde yapılan ilk istişare çalıştayı olarak özel bir önem taşıdığını da vurgulamak gerekir.

Belediye başkanları, merkezi ve yerel yönetim temsilcileri, sivil toplum aktörleri ve diğer paydaşların yer aldığı çalıştay kapsamında, Türkiye'deki yerel demokrasiye ilişkin görüş ve deneyimlerin paylaşılması, demokrasinin daha etkin işlemesi, daha geniş kitlelere ulaşması ve kapsayıcı bir yapıya kavuşması hedefiyle beraber "Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru" raporuyla ortaya konan stratejiye yönelik iyileştirme önerileri yapılması da hedeflendi.

Çalıştay katılımcıları, Türkiye'de de yerel yönetimler, sivil toplum ve demokratik paydaşların birbirleriyle bağlantılı ve birbirini besleyen çok sayıda yapısal sorunla karşı karşıya olduğunu vurguladı. Yapılan tespitler ile bunlara yönelik çözüm önerilerini sundu. Bunların çözülmesine yönelik adımların gerek Avrupa gerekse Türkiye'de demokrasinin güçlendirilme çabalarına katkı yapacağı belirtildi. Çalıştay kapsamında elde edilen tespit ve öneriler ise ilerleyen sayfalarda başlıklar altında ele alınarak açıklandı.

YEREL DEMOKRASİ: DEĞERLENDİRME VE GELİŞİM ÖNERİLERİ

Yerel yönetimler, sivil toplum, üniversite ve diğer alanlardan gelen katılımcılar, gruplar halinde yerel demokrasinin önündeki mevcut engelleri, bunlara dair olası çözüm yolları ile belirli uygulama örneklerini değerlendirdi. Katılımcılar, "Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru" başlıklı yol haritasının merkezinde duran iki temel alan üzerinden toplam beş konuya odaklanarak tespit ve önerilerini paylaştı.

A. DEMOKRASİNİN KORUNMASI

1. Türkiye'de yerel yönetimlerin, sivil toplumun, akademinin ve yerel demokrasinin diğer paydaşlarının şu anda karşılaştığı yerel demokrasiye ilişkin en büyük zorluklar nelerdir?

a. Merkez ve Yerel Yönetimler Arasında İlişkiler ile Yetki Karmaşası

Katılımcıların en sık dile getirdiği sorunların başında merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiler yer aldı. Ülkedeki siyasi iklime bağlı olarak merkezi ve yerel yönetim arasındaki ilişkilerin bazı durumlarda, yereldeki uygulamaların vatandaş beklentilerini karşılamada güçleştirdiği belirtildi. Özellikle, kamu hizmet üretme ve sunma önceliğinin siyaset nedeniyle zarar gördüğü vurgulandı. Yerel yönetimlerin demokratik özerkliği ve merkezi idarenin vesayet sınırlarına yönelik kaygıların arttığı belirtildi.

Yetki karmaşasının kamu idaresinin birliği ve kamusal değer üretim süreçlerini olumsuz etkilediği ifade edildi. Yerel yönetimlerin kendilerini ilgilendiren merkezi idare süreçlerine katılımlarının zorunlu hale getirilmesi önerildi. Vatandaşların merkezi yönetimin görev ve sorumluluk alanına giren hizmetleri yerel yönetimlerden beklediği ve bunun yanlış değerlendirmelere yol açabildiği ifade edildi.

Özellikle, büyükşehir sisteminde yetki sınırlarının belirsizliğinin ciddi bir sorun kaynağı olduğu, büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasındaki görev paylaşımının netleştirilmesi gerektiği ortaya kondu. Bu belirsizliğin hem hizmet aksaklıklarına hem de vatandaşın kime başvuracağını bilemediği karmaşık bir yapıya sebep olduğu belirtildi.

Belediyelerin öz gelirlerinin son derece sınırlı olmasının ve kaynak aktarımında merkeze bağımlı kalınmasının, hizmet sunumunu sekteye uğrattığı dile getirildi. Personel giderlerini ödemekte zorlanmanın, yatırım için yeterli kaynak sahibi olmamanın vatandaşlara yönelik hizmetlerin kapasitesini zayıflattığı savunuldu. Bunun yerel yönetimler ve yerel demokrasiye olan inanç ve güveni olumsuz etkilediği iddia edildi.

Genel olarak, yerel demokrasinin korunması ve güçlendirilmesi için uygun koşulların sağlanmasında Anayasa'nın öngördüğü merkez ve yerel yönetim ilişkisinin dengeli, sağlıklı biçimde ve hukuki sınırlar içinde işletilmesi gerektiği önerildi. Özel olarak da yetki karmaşasının aşılmasının önemine dikkat çekilerek yerel mali kaynakların daha bağımsız ve güçlü olması gerektiği kaydedildi. Belediyelerin büyükşehir, il, büyükşehir ilçe, kırsal ilçe ve belde gibi farklı boyutlarda ve farklı koşullarda faaliyet yürüttüğünü ancak ölçek ve koşullara uygun özgün mevzuat, kurumsal yapı, mali kaynak ve işleyiş süreçlerine dair iyileştirmelerin gerekli olduğu paylaşıldı. Genel olarak, yerel yönetimleri ilgilendiren düzenleme ve kararların hazırlanma süreçlerinde, yerel yönetimlerin de görüşlerini ifade edebilmeleri ve bu süreçlere etki edebilmeleri gerektiği vurgulandı.

b. Demokratik Denge: Sivil-Siyaset-Kamu Dengesinin Bozulması

Yerel düzeyde demokratik dengenin temel ayağı olan sivil toplum ile siyaset ve kamu yönetimi arasındaki ilişkinin sağlıklı işlemediği vurgulandı. Sivil toplum kuruluşları (STK) ve kent konseylerinin etki gücünün zayıf ve hareket alanının sınırlı olması nedeniyle toplum-siyaset-devlet ilişkisinin dengeli ve etkin olmadığına altı çizildi. Bu duruma bağlı olarak, sivil toplumun yerelde siyasi, idari ve mali yönetim süreçlerinde demokratik katılım, değerlendirme ve denetimde etkisinin zayıf olduğu savunuldu. Özellikle, kent konseylerinin sayısının az olduğu ve genellikle belediye yönetimine yapısal bağımlılığı nedeniyle mevzuatın ruhuna uygun işlemediği belirtildi. Ayrıca sivil toplum ile belediyeler arasındaki ilişkinin genellikle proje temelli ve tek yönlü bir iş birliğine dönüştüğü ifade edildi. Bir diğer sorun kaynağı olarak, sivil toplumla kurulan ilişkilerin yerel yönetime bağlı olarak farklılık gösterdiği, partizanlık ve siyasi kutuplaşmanın sivil alanı ayrıştırdığı, buna bağlı olarak kapsayıcı katılım ve iş birliğinin zayıfladığı ifade edildi.

Gerek yerel yönetimlerin gerekse sivil toplum aktörlerinin (vatandaşlar, kent konseyleri, STK'lar vb.) demokratik kültür ve yönetim konularındaki farkındalıklarının artırılması, kapasitelerinin geliştirilmesi ve aralarındaki iş birliğinin güçlendirilmesi gerektiği vurgulandı. Bu konuda eğitimler düzenlenmesi, sivil toplum kuruluşları için bütçe ayrılması, protokol temelli (düzenlenmiş ve ölçülebilir) iş birlikleri kurulması ve kent konseylerinin daha özerk hale gelmesi gibi çözüm önerileri sunuldu. Bu konuda TBB ve diğer birlikler ile kurumların ilgili iyi uygulama örneklerini tespit etmesi ve paylaşmasının faydalı olacağı kaydedildi.

c. Kurumsal Hafıza Eksikliği ve Koordinasyon Sorunları

Yerel yönetim kademeleri ve müdürlükler arasında koordinasyon eksikliğinin, vatandaş taleplerinin karşılıksız kalmasına ve sistemin tıkanmasına yol açtığı iddia edildi. Geri bildirim mekanizmalarının ve kurumsal hafıza zayıflığının demokratik katılım, değerlendirme ve denetimi elverişsiz kıldığı ifade edildi. Bunun aynı zamanda kurumsal öğrenmeyi ve sürekli gelişimi sekteye uğrattığı vurgulandı. Benzer şekilde, farklı belediyelerin kendi aralarındaki kurumsal iş birliğinin de yetersiz kaldığı savunuldu.

Yerel yönetimlerde kurumsal hafızanın güçlendirilmesi, sürekli gelişimin sağlanması ve belediyeler arası akran iş birliğini destekleyecek rehber, standart, eğitim ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesi gerektiği önerildi. Bu süreçte özellikle üniversiteler ile iş birliği ve ortaklıkların faydalı olacağı vurgulandı.

d. Siyasi Kutuplaşma ve Partizanlık

Siyasi kutuplaşmanın, yerel yönetimlere duyulan güveni zedelediği ve kapsayıcı katılımcılığı sekteye uğrattığı ifade edildi. Yerel yönetimlerin zaman zaman gerçekçi olmayan seçim vaatleri verdiği ve partizan anlayışın hizmet sunumunu olumsuz etkilediği belirtildi. Öngörülemezlik ve belirsizlik ortamının orta ve uzun vadeli planlama yapılmasını olanaksız kıldığı açıklandı. Aşırı siyasallaşmanın yerelde ortak çözümler geliştirilmesine engel olduğu dile getirildi.

Bunlara karşı, demokrasi ortak zemininde birleştirecek, çözüm odaklı diyalog, katılım ve iş birliğini destekleyecek fırsatların yaratılması önerildi. Vatandaşların eşitlik temelinde sorumluluk alabileceği ve ortak iradeyle yönetime katkı vererek demokratik kültürü güçlendirebileceği görüşü paylaşıldı.

e. Hukuki Çerçeveadaki Boşluklar ve Uygulama Aksaklıkları

Mevcut yasal düzenlemelerin işlerliğinde ve uygulamada ciddi aksaklıklar yaşandığı pek çok katılımcı tarafından dile getirildi. Şeffaflık konusunda hukuki bağlayıcılık bulunmadığı ve var olan kanunların hayata geçirilmesini sağlayacak mekanizmaların yetersiz kaldığı vurgulandı. Özellikle, katılımcı yönetim ve planlama dahil olmak üzere iyi yönetişimin uygulanmasına yönelik teşvik edici veya zorlayıcı müdahalelerin gerekli olduğu belirtildi.

f. Sivil Katılım

Yerel yönetimlerin çoğunda kent konseylerinin bulunmadığına, mevcut olanların çoğunda ise sivil katılımın kapsayıcı ve etkili olmaktan uzak olduğu gerçeğine dikkat çekildi. Katılımcılar tarafından sivil katılımın yerel düzeyi ilgilendiren kentsel planlama, bütçe kullanımı ve kurumsal işleyiş gibi önemli alanlarda zayıf kaldığı ifade edildi.

Yerel yönetimlerden kaynaklanan sorunların yanı sıra, bazı yerlerde yerel düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sayısının yetersiz olduğu, bunun da sivil katılımı olumsuz etkilediği ifade edildi. Yerel yönetimlerin siyasi yapısına bağlı olarak sivil toplum ile ilişkilerin farklılaştığı, sivil alanın da partizanlaşma ve kutuplaşma nedeniyle zarar gördüğü savunuldu.

g. Vatandaşlık Bilinci ve Katılım Kültürü Eksikliği

Yerel demokraside vatandaş kaynaklı sorunların da göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulandı. Bazı katılımcılar, vatandaşların hak temelli bir tavır yerine sadece kendi şahsi menfaatleri doğrultusunda hareket ettiğini, belediyeden ve STK'lardan hizmet talep ettiğini ancak yönetime katılım yoluyla katkı vermekten kaçındığını ifade etti. Katılımcılığın ne anlama geldiğine dair bilgi eksikliğinin yaygın olduğu paylaşıldı.

Vatandaşların bireysel talep ve beklentilerinin ötesinde, paylaşılan ortak ihtiyaçlar etrafında bir araya gelmesine ve hizmetlere hak temelli yaklaşımlarına teşvik edecek çalışmalara öncelik verilmesi önerildi. Hemşehricilik bilincini ve kültürünü destekleyecek eğitimlerin, güvenli alanlar ve etkileşim ortamlarının sağlanmasının ve anlamlı katılım süreçleri ile ortak çözüm üretme kapasitesini geliştirmenin faydalı olacağı belirtildi.

2. Vatandaşların yerel yönetimlere duyduğu güven ne düzeydedir?

Çalıştayda güven meselesi, çok boyutlu ve bağlama özgü bir olgu olarak ele alınmıştır. Katılımcılar, güven düzeyinin tek bir faktöre indirgenemeyeceğini; konuya, bölgeye ve bireylere göre önemli farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur.

a. Güven Düzeyinin Genel Görünümü

Genel tabloya bakıldığında, vatandaşların yerel yönetimlere duyduğu güvenin büyük ölçüde belediye başkanına duyulan kişisel güvene dayandığı, kurumsal güvenin ise güçlendirilmesi gerektiği anlaşıldı. Özellikle genç nüfusun yerel yönetimlere duyduğu güven düzeyinin düşük olduğu vurgulandı. Bununla birlikte, performansı düşük olan yerel yönetimlere dahi vatandaşların belirli ölçüde güven duymaya devam ettiği ifade edildi. Bu durumun yerel yönetimlerin toplumsal yaşamdaki vazgeçilmez işlevleri ve erişebilirliklerinin daha yüksek olmasından kaynaklandığı belirtildi.

Katılımcılar, güvenin kişisel deneyimlerle başladığını ve zamanla kurumsal bir boyut kazandığını ifade etti. Belediye başkanının halkın içinde olması ve doğrudan halka temas etmesinin, yerel yönetimlerin sorunlara yerinde çözüm üretebilmesinin ve vatandaşların temas edildiğinde kendilerini değerli hissettirilmelerinin güveni besleyen başlıca etkenler olduğu savunuldu.

Vatandaşlar tarafından erişilebilir olmanın yerel yönetimlere güveni besleyen bir faktör olduğu paylaşıldı. Belediye başkanına dayalı güven anlayışı yerine kurumsal güvenin ön plana çıkarılması önerildi. Kurumsal yetki, sorumluluk ve işleyiş ilkeleri hakkında pratik uygulamalar ile ilgili bilgilendirmenin yararlı olacağı savunuldu. Şeffaflık ve hesap verebilirliğin aktif biçimde sağlanması, özellikle kaynakların nerede ve nasıl kullanıldığı, ne gibi sonuçlar alındığı, nelerin iyileştirileceği gibi bilgilerin anlaşılır ve erişebilir kılınması "güven" için öncelik olarak belirlendi.

Belediye Başkan ve meclis üye adaylarına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi ile bir Yerel Yönetim Akademisi kurulması önerildi. Akademinin, sürekli eğitimler ile karar alıcıların bilgi ve becerilerinin artırılmasına fayda sağlayacağı savunuldu.

b. Konuya Göre Değişen Güven

Güven düzeyinin, belediyenin hangi alanda hizmet sunduğuna bağlı olarak farklılaştığı belirtildi. İmar, bütçe ve benzeri hassas alanlarda güven düzeyinin azaldığı ancak sosyal yardım hizmetlerinde güven düzeyinin görece yüksek olduğu ifade edildi. Bu tablo, hizmet kalitesinin güven oluşumunda belirleyici bir rol oynadığını ortaya koydu. Yönetici ve uygulayıcıların hizmet anlayışının, karar alma biçimlerinin ve inisiyatif kullanma alanlarının değişiklik gösterdiği, buna bağlı olarak güvenin parçalı ve değişken olabildiği belirtildi.

Kurum geneline yayılan sistemik bir güven kültürünün geliştirilmesi önerildi. Bunun için doğru ve liyakat esaslı personel politikası ile kurumsal güven kültürünü bütünsel kılacak uygulamaların faydalı olacağı ifade edildi. Özellikle, birimler arası koordinasyonun ve ortak çözüm üretme kültürünün güven düzeyini artıracığı vurgulandı.

Hizmet temelli ve adil bir yaklaşım sergilendiğinde, afet dönemlerinde acil biçimde müdahale edildiğinde vatandaşların yerel yönetimlere güveninin arttığı açıklandı.

c. Coğrafi Farklılıklar

Küçük il ve ilçelerde güven düzeyinin daha yüksek olduğu, yerel yöneticilerle "dirsek teması" kurabilen, sorunlarını doğrudan iletebilen ve sorunlarının çözüm sürecini yakından takip eden vatandaşların yönetime daha fazla güvendiği aktarıldı. Büyükşehirlerde ise bu yakınlığın yitirilmesiyle birlikte güvenin daha zor tesis edildiği vurgulandı. Vatandaşlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla sağlanan etkileşim kalitesinin güven oluşturmadaki kritik önemine dikkat çekildi.

Bu nedenle, yerel yönetimlerin performansını ve vatandaş güvenini artırmak amacıyla, belediyelerin coğrafi koşulları ve kurumsal kapasiteleri dikkate alınarak özgün yaklaşım, yöntem ve araçların devreye alınması önerildi. Bu konuda merkezi yönetim ile TBB ve diğer paydaşların birlikte çalışmasının faydalı olacağı belirtildi.

d. Güveni Zedeleyen Faktörler

Yeterli ve anlamlı bilgi etkileşim eksikliği, geri bildirim mekanizmalarının yokluğu, sorunların çözülüp çözülmediğine dair belirsizlik, koordinasyon eksikliği ve kaynakların etkin kullanılamaması güveni kalıcı biçimde aşındıran başlıca etkenler olarak öne çıktı. Bunların yanı sıra yetersiz ve anlaşılması güç veri ve bilgi paylaşımı, partizanlık, seçim vaatlerinin tutulmaması ile kurumlara değil kişilere dayalı bir yönetim anlayışının da güvensizlik duygusunu beslediği paylaşıldı.

Güveni bütünsel olarak güçlendirecek yaklaşımın iyi yönetim kültürü ve ilkelerinin yerel yönetimlerde sürekli geliştirilmesinden geçtiği anlaşıldı. Şeffaflık ve hesap verebilirlik kadar kapsayıcı ve anlamlı katılım, kaynakların verimli kullanılması, duyarlı ve kapsayıcı kararlar alınması ile etkin paydaş ilişkileri kurulmasının yerel yönetimlere duyulan güveni artırabileceği vurgulandı.

3. Vatandaşların ihtiyaç ve endişelerine cevap verebilirliği teşvik etmek amacıyla yerel demokrasiye olan güveni güçlendirmek adına hangi önlemler alınabilir?

Çalıştay katılımcıları, yerel demokrasiye duyulan güveni güçlendirmek için birbirini tamamlayan somut önlemler önerdi. "Demokratikleşme, en başta bilgi paylaşımıyla mümkündür" vurgusu ön plana çıktı.

Kaynakların doğru kullanılmasının da yerel demokrasiye olan güveni artıracağı savunuldu. Katılımcı bütçe gibi uygulamaların bütçenin nasıl kullanıldığını bilindir kılması açısından hem güveni hem de karar kalitesini artıracığı belirtildi. Genel olarak, tüm belediye faaliyetlerinin açık ve anlaşılır biçimde sunulması gerektiği vurgulandı. Aşağıda belirli önlem başlıkları ve detayları açıklanmıştır.

a. Şeffaflık Önlemleri

- Belediyeler, bütçe harcamalarını ve karar alma süreçlerine vatandaşların erişebileceği, anlayabileceği bir dil ve formatta kamuoyuyla paylaşmalıdır.
- Veriler teknik/yasal ve vatandaş odaklı olmak üzere iki ayrı odakla sunulmalıdır. Paylaşılan veri ve belgeler ilgili, erişilebilir ve anlamlı bilgi sağlamalıdır.
- Bir karar alındığında yalnızca kararın kendisi değil, gerekçesi ve beklenen sonuçları da açıklanmalıdır.
- Meclis toplantıları ve komisyon raporları sosyal medya başta olmak üzere çeşitli platformlarda geniş kitlelere duyurulmalıdır.
- Açık veri portalları oluşturulmalı; vatandaşların anonim olarak

katılabilirdi ve geri bildirim verebildiği sistemler kurulmalıdır.

- Tüm belediye faaliyetleri açık ve anlaşılır biçimde sunulmalı; bilgi erişim hakkına ilişkin yasal bağlayıcılık güçlendirilmelidir.

b. Anlamlı Katılım ve Kapsayıcılık Önlemleri

- Hiçbir vatandaş din, dil, ırk veya siyasi görüş nedeniyle ötekileştirilmemelidir; hizmet sunumunda eşitlik ve tarafsızlık temel ilke olarak benimsenmelidir.
- Gençler, kadınlar ve dezavantajlı gruplar için ilgili politika veya karar alma süreçlerine yönelik katılım programları geliştirilmeli; bu gruplara ulaşmak için profil analizi yapılmalıdır.
- Farklı gruplara uygun ve erişilebilir katılım yöntemleri uygulanmalıdır.
- Cinsiyet eşitliği başta olmak üzere çocuk, gençlik ve kadın gibi sosyal grupların hakları alanında aktif biçimde özel politikalar üretilmelidir.
- Katılımın daha sağlıklı sonuçlar vermesi için katılım süreçlerinde vatandaşlara sorun ve kaynaklar hakkında ön bilgi sunulmalı, vatandaşlar alternatif uygulamaların olası etkileri konularında bilgilendirilmelidir.
- Farklı ölçeklerdeki belediyelerin ihtiyaçları gözetilerek katılım mekanizmaları buna uygun biçimde tasarlanmalıdır.

c. Hesap Verebilirlik Önlemleri

- Geri bildirim mekanizmaları kurumsal bir altyapıyla güçlendirilmeli; vatandaşların sunulan hizmetlere ilişkin şikâyet ve değerlendirmelerini iletebileceği etkin kanallar oluşturulmalıdır.
- İskandinav ülkelerindeki geri çağırma mekanizmasından ilham alınarak seçilmişlerin siyasi performans değerlendirmesine yönelik mekanizmalar hayata geçirilmelidir.
- Meclis üyeleri daha aktif ve bağımsız bir rol üstlenmeli; düzenleme önerilerine olası yönlendirmeye veya telkinle değil kendi araştırmalarına dayanarak oy kullanmalıdır.
- Belediye başkanlarının görev süreleri makul düzeyde sınırlandırılmalı; yönetimin sadece kişiye bağlı değil, kuruma da bağlı bir işleyişle sürdürülmesi sağlanmalıdır.
- Katılımcı bütçeleme uygulamalarıyla bütçenin nereye ve nasıl harcadığı vatandaşlara hesap verilecek şekilde aktarılmalıdır.
- Yerel Yönetim Akademisi kurularak seçilmiş ve aday konumundaki yöneticiler göreve başlamadan önce eğitim almalıdır.

B. DEMOKRASİ İÇİN YENİLİKÇİLİK

1. Demokratik yenilikçiliği teşvik etmek ve Türkiye'de yerel demokrasiyi yenilemek ve güçlendirmek için vatandaşların katılımını sağlamak amacıyla neler yapılabilir?

Yerel demokrasi kültürünün belediye yönetici ve çalışanları başta olmak üzere vatandaşlar, STK'lar ve diğer paydaşlar arasında zayıf olduğu ortak bir tespit olarak öne çıktı. Temel katılım mekanizması olan kent konseylerinin hem yeterince bağımsız ve güçlü olmadığı hem de farklı kesim ve kişileri kapsamakta yetersiz kaldığı açıklandı. Çalıştayda, vatandaş ve sivil toplum katılımının yalnızca toplantılara katılabilen kişi ve gruplarla sınırlı kalmaması, karar alma süreçlerini gerçek anlamda etkileyen bir katılım mekanizmasına dönüşmesi gerektiği vurgulandı. Bunun için yerel yönetimlerin sivil katılım alanında bütünsel bir yaklaşıma ihtiyacı olduğu ifade edildi.

a. Katılımın Kurumsallaşması

- Her belediyede sivil katılımı bütünsel ve sistematik kılacak bir birim kurulabilir; bu birimin stratejik hedefleri, bütçesi ve ölçülebilir faaliyetleri olması faydalı olacaktır. Ancak, katılımın bürokratik bir sürece indirgenmesinden kaçınılmalıdır.
- Katılım katmanlı biçimde planlanmalı; hangi kurumun/müdürlüğün hangi aşamada, hangi yetkiyle sürece dahil olacağı netleştirilmelidir. Vatandaşlar ve paydaşların katılım sürecinden önce ve sonrasında bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Katılım, salt fikir almanın veya kararlara dair görüş belirtmenin ötesine geçerek karar, kaynak kullanımı, hizmet sunumu ve değerlendirme-denetim süreçlerine yayılmalıdır.
- Yönetime katılım hakkı izleme, değerlendirme, denetleme ve itiraz edebilme imkanlarını da içermelidir.
- Katılım sonucu elde edilen sonuçlar kamuoyu ile paylaşarak gelecek dönemde sivil katılıma olan güven ve inanç teşvik edilmelidir.
- Katılım etkinliklerinden çıkan sonuçlar kamuoyuna açık ve erişilebilir biçimde duyurulmalıdır.
- Paydaş analizi yapılmalı ve paydaşlar ile gerçekleştirilecek faaliyetler için bütçe ayrılmalıdır.
- TBB tarafından ölçek farklılıklarını gözetken, uyarlanabilir bir katılım kılavuzu hazırlanmalıdır.

b. Yenilikçi Katılım Mekanizmaları

- Katılımcı bütçeleme uygulamaları, her yıl belirlenen bir bütçe

oranında vatandaşlara söz hakkı tanıyarak yaygınlaştırılmalıdır.

- Rastgele seçilmiş vatandaşlardan oluşan yurttaş meclisi/halk jürisi (Citizen Assembly) gibi mekanizmalar işletilerek iktidarın paylaşılması/ birlikte çözüm üretme anlayışı hayata geçirilmelidir.
- Çocuk meclisleri ve kadın meclisleri gibi tematik katılım platformları oluşturulmalıdır. Bunların daha etkili çalışması ve sürekli gelişimi için düzenli iyileştirilmeler yapılmalıdır.
- Kent konseylerinin bağımsız bir yapıya kavuşturulması, değerlendirilmelidir.
- "Yaşayan şehir laboratuvarları" kurularak uzmanlar, belediye temsilcileri ve sivil toplum aktörleri aynı zeminde bir araya gelebilmelidir. Çözüm odaklı iş birlikleri ve ortaklıklar teşvik edilmelidir.
- Şehir genelinde, semt veya mahalle ölçeğinde halk meclisleri oluşturulmalı; STK'lar, muhtarlar ve halkın bu meclisler aracılığıyla karar alma süreçlerine dahil edilmesi sağlanmalıdır.

c. Teknoloji ve Dijital Araçlar

- Sosyal medya mecraları, meclis toplantılarının duyurulması, komisyon raporlarının paylaşılması ve katılım çağrısı yapılması amacıyla etkin biçimde kullanılmalıdır.
- Vatandaşların anonim olarak görüş bildirebildiği açık veri ve katılım platformları hayata geçirilmelidir.
- Katılım mesajı; sosyal medya içerikleri, reklam kampanyaları ve yaratıcı anlatı biçimleriyle toplumun geniş kesimlerine ulaştırılmalıdır.
- Yapay zeka ve diğer teknolojik gelişmeler demokratik kültür ve pratiklerin güçlendirilmesi için aktif biçimde değerlendirilmelidir.
- Belediyelerin demokratik uygulamalar için araştırma ve geliştirme faaliyetleri teşvik edilmelidir.
- İyi uygulamaların tespit edilmesi ve tanıtılması yeniliklerin yayılmasında teşvik edici olacaktır.
- Dijital alana ve teknolojiye erişimi düşük olan vatandaşların dışlanmasına izin verilmemelidir. Bu açıdan fiziki temas kanallarını tamamlayıcı ve zenginleştirici bir bakış açısı korunmalıdır.

d. Eğitim ve Farkındalık

- Katılımcılık ve demokrasi eğitimi okul müfredatına dahil edilmelidir.
- Belediye personeli katılım kültürü konusunda sürekli eğitime tabi tutulmalıdır.

- Hemşehricilik bilinci güçlendirilmeli; "biz" duygusunu yerleştirecek toplumsal ortamlar yaratılmalıdır.
- Vatandaşlara kentli haklarına, komşuluk hukukuna ve aktif katılım kültürüne yönelik eğitimler verilmelidir.
- Katılım süreci vatandaşın ayağına götürülmeli; hareketlilik imkanı sınırlı olan kesimlere yönelik saha temelli çalışmalar yürütülmelidir.
- Vatandaşların ekonomik ve sosyal şartları göz önüne alınarak katılımın artırılması için gerekli koşullar sağlanmalıdır. Katılımın kapsayıcılığı ve temsil kalitesi artırılmalıdır.

e. Sivil Toplum ve Muhtarlık Ağlarının Güçlendirilmesi

- STK'ların siyasi baskıdan bağımsız, tarafsız ve kapsayıcı bir şekilde hareket etmesi sağlanmalı; bu doğrultuda yasal güvenceler güçlendirilmelidir.
- Muhtarlıkların yerel yönetimle vatandaş arasındaki köprü işlevi pekiştirilmeli; bürokrasinin önlemleri aşmalarını sağlayan araçlarla donatılmalıdır.
- Mahalle bazında sorunların ve taleplerin belirlenmesinde katılım mekanizmasını işletecek yapılar ile muhtarlık, sivil toplum ve vatandaşların bir araya gelmesi desteklenmelidir.
- STK'larla çalışma kriterleri siyasi eğilim veya yakınlık temelinde değil, teknik ve etik ilkeler temelinde belirlenmelidir.
- Sivil toplumun güçlendirilmesi, müşterek meseleleri ele alması ve yönetime katkı vermesi için özel çalışmalar yapılmalıdır.
- Sivil toplum ile iş birliği çözüm üretmeye ve uygulamaya dönük olmalıdır.
- STK'ların yerel müşterek sorunlara çözüm geliştirmesi, uygulaması ve gönüllük mekanizması ile yerele değer katması hedeflenmelidir.

2. Vatandaş katılımını güçlendirmek ve Türkiye'deki yerel yönetimlerin karşılaştığı mevcut zorlukları ele almak için müzakereci veya katılımcı demokrasi modellerinden yararlanılabilir mi?

Katılımcılar, müzakereci ve katılımcı demokrasi modelleri konusunda genel olarak olumlu bir tutum sergilemekle birlikte, başarıya ulaşabilmek için somut koşulların ve altyapının hayata geçirilmesi gerektiğini özellikle vurguladı. Demokratik katılımın yerel ortak ihtiyaç ve taleplere somut çözümler üretmesinin demokrasi kültürünün yayılması ve derinleşmesi açısından kritik olduğu savunuldu.

Çalıştayda müzakereci ve katılımcı demokrasi modellerine ilişkin genel bir uzlaşma olmakla birlikte, bu modellerin işlevsel kılınabilmesi için belirli

ön koşulların yerine getirilmesi gerektiği sürekli olarak ifade edildi. Temel koşullar ise şöyle özetlenebilir: Vatandaşların güvenli bir ortamda görüşlerini özgürce ifade edebilmesi, katılımın yalnızca şekli bir ritüele dönüşmemesi, katılımcılara hem ön bilgi sunularak mevcut sorun ve kaynaklar hakkında dengeli bilgi edinilmesi, hem de istişare sonrası bilgi sunularak alınan karar veya alınmayan kararların nedenlerinin anlatılması ile kararlara doğrudan katkı sağlayan bir nitelik kazanması, katılımın somut sonuçlar ürettiğinin görülmesi ve siyasi kutuplaşmanın aşılabilmesi. Yerel düzeyde müzakereci ve katılımcı demokrasinin gelişmesi için belirli çözüm önerileri yapıldı.

a. Önerilen Belirli Çözümler

- **Yurttaş Meclisleri/Halk Jürileri:** Avrupa Konseyi tarafından önerilerin Yurttaş Meclisi (Citizen Assembly) veya Halk Jürisi gibi rastgele seçilmiş vatandaşların belirli bir politika veya karar hakkında derinlemesine müzakere ettiği ve öneriler sunduğu mekanizmalardır. Temsil sorununu aşmak ve dar seçilmiş grupların hakimiyetini kırmak için etkili bir yaklaşım olarak önerilmiştir.
- **Katılımcı Bütçeleme:** Bütçe önceliklerinin belirlenmesine vatandaşların doğrudan katıldığı bu model hem şeffaflığı artırmakta hem de karar alma süreçlerine aktif katılımın somut bir aracını sunmaktadır.
- **Halk Meclisleri:** Kent konseylerinin bağımsızlaştırılmış ve güçlendirilmiş versiyonları olarak önerilen bu yapıların, STK'ları, muhtarları ve geniş bir vatandaş kitlesini kapsayan yerel demokratik katılım ve denetim mekanizmaları işlevi göreceği savunulmuştur.
- **Yaşayan Şehir Laboratuvarları:** Somut kentsel sorunların uzmanlar, belediyeler ve vatandaşların katılımıyla birlikte tartışıldığı çözüm odaklı platformların hayata geçirilmesi önerilmiştir.
- **Geri Çağırma Mekanizması:** İskandinav ülkelerindeki seçilmişleri geri çağırma mekanizmasından ilham alınarak, performansı yetersiz bulunan seçilmişlerin görevden alınmasına imkân tanıyan bu model, seçmen ile seçilmiş arasındaki hesap verebilirlik ilişkisini güçlendirecektir.

Anlamlı ve etkili katılımcı demokrasinin sağlanması, yayılması ve derinleşmesi ile kalıcı hale gelmesinin belirli başarı koşullarının sağlanmasından geçtiği katılımcılar tarafından dile getirildi.

b. Anlamlı ve Etkili Katılım

- **Etkili Katılım:** Katılımın gerçek bir yönetime etki sürecine dönüşmesi benimsenmelidir. Katılımın sembolik olmaktan çıkarılması zorunludur.

- **Anlamlı Katılım:** Dar bir seçkin grubunun değil, toplumun tüm kesimlerinin sürece dahil edilmesi ve buna uygun mekanizmaların geliştirilmesi sağlanmalıdır. Katılımın çeşitliliği ve kapsayıcılığı güçlendirilmelidir. Aynı zamanda, katılımcıların sorunlar, alternatif uygulama olasılıkları ve kaynaklar ile alternatiflerin farklı kesimler üzerindeki olası farklı etkileri hakkında ön bilgi edinmeleri sağlanmalıdır.
- **Katılımın İletişimi:** Çıktıların bağlayıcılığı ve şeffaflığını sağlamak üzere katılım süreçlerinden ortaya çıkan sonuçların karar alma mekanizmalarına yansıtılması ve kamuoyuyla paylaşılması gerekmektedir.
- **Kurumsal Destek ve Sürdürülebilirlik:** Süreçlerin belediyeler tarafından sahiplenilmesi, düzenli aralıklarla yinelenmesi ve kurumsal bir belleğe sahip olması gerekmektedir.
- **Ölçeğe Göre Uyarılma:** Her müzakere ve katılım süreci büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri ölçeklerine uygun olarak ve yerel koşulları göz önünde bulundurarak tasarlanmalıdır.
- **Güven İklimi:** "Katılmaya istek duyabilmek için güven şarttır." yaklaşımını merkeze alarak, güven inşasının katılımcı demokrasinin önkoşulu olduğu görülmelidir. Buna göre, vatandaşların özgürce ve çekinmeden görüşlerini paylaşabileceği, katılım süreçlerinin sonuçlarını görebileceği ve farklı kesimler arasında diyalogu güçlendirecek bir iklim yaratılmalıdır.

Yerel katılımcı demokrasinin tesis edilmesi ve güçlendirilmesinin önünde belirli riskler olduğu da katılımcılar tarafından ifade edildi.

c. Öne Çıkan Riskler

- **Dar Katılım:** Belirli kişilere sıkışmış, çeşitliliği ve kapsayıcılığı zayıf katılım süreçleri demokrasinin gelişmesine ve toplumsal olarak sahiplenilmesine engel olmaktadır.
- **Etkisiz Katılım:** "Ben ne dersem diyeyim, sonuçta yapılmayacak." algısının aşılması için katılımın somut değişimlere yol açtığının kamuoyuna şeffaf biçimde gösterilmesi büyük önem taşımaktadır.
- **Mali Bağımlılık:** Yerel düzeyde mali kaynak kullanımının yerel yönetime bağımlı olması, sivil aktörlerin bağımsız hareket etme ve etki edebilme kabiliyetini zayıflatmaktadır.
- **Siyasallaşma Riski:** Katılım süreçlerinin siyasi gruplar tarafından ele geçirilebilir olma riski mevcuttur. Bu yapıların bağımsızlığını koruyacak güvenceler oluşturulmaması katılım süreçlerini siyasallaştırarak sivil niteliğinden uzaklaştırmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Avrupa'nın içinden geçtiği bu türbülanslı dönemde demokrasi, en stratejik güvenlik varlığımızdır. “Avrupa için Yeni Demokratik Pakt'a Doğru” raporu, Avrupa halklarına hiç kimsenin geride bırakılmadığı, hakların güvence altına alındığı ve kurumların güven verdiği bir geleceği kurmak vizyonu ile hazırlandı. Avrupa Konseyi, bu süreçte sadece bir kurum değil, kıtanın demokratik güvenliğini sağlayan bir “deniz feneri” rolüyle yol göstermeye giriştiğini ifade etti. Bu zorlu ve kapsamlı görevde, demokrasiyi yerel, ulusal ve bölgesel düzeyde koruyarak güçlendirmenin daha iyi bir geleceğin inşasına hizmet edeceği görüşü benimsendi.

Diğer taraftan, Avrupa Konseyinin bu çalışmasından önce Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından 2024-2028 dönemi için hazırlanan On İkinci Kalkınma Planı “Adaleti Esas Alan Demokratik İyi Yönetişim” başlığını ana amaç olarak ortaya koydu.⁵ Bu plan ile ülkenin geleceğinin şekillenmesine yön verilmesi öngörüldü. Planın 236. Hedefi kapsamında, sivil demokratik katılımın güçlenmesinin kamusal hizmet verimliliği ve kalitenin yükselmesinde bir öncelik olduğu belirtildi. Yerel yönetimlerin “katılımcı, şeffaf, hesap verebilir ve mali sürdürülebilirliği sağlayan bir yapıya kavuşturulması” temel amaç olarak tayin edildi (950. Hedef). Plan dahilinde kadın, genç ve engellilerin yerel yönetimlere katılımlarının güçlendirilmesi, kent konseylerinin etkin kılınması gibi hedefler olduğu kamuoyu ile paylaşıldı. Bu nedenle, yapılan çalıştay aynı zamanda ülkenin kalkınma vizyonu ve demokratik iyi yönetim amacına hizmet eden bir etkinlik olarak düşünülmelidir. Katılımcıların sunduğu tespit ve öneriler bu bakış açısı ile de değerlendirilmelidir.

Bu rapor ile **yerel demokrasiyi** güçlendirmek amacıyla düzenlenen Yeni Yerel Demokrasiye Doğru Çalıştayında elde edilen tespit ve çözüm önerileri kapsamlı bir şekilde sunuldu. **Genel olarak, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki yetki karmaşası, mali bağımlılık ve siyasi kutuplaşma gibi yapısal sorunların yerel demokrasiyi zayıflattığı vurgulandı. Vatandaş güvenini** güçlendirmek için dijital imkanlar ile veri ve bilgi paylaşımı yapılması, bunların vatandaş tarafından erişilebilir ve anlaşılabilir olması, ve katılımcı bütçe gibi mekanizmaların hayata geçirilmesi gerektiği vurgulandı. Ayrıca, vatandaşlar ile **sivil toplumun** karar alma süreçlerine kapsayıcı ve anlamlı bir şekilde dahil edilmesi, özellikle gençler, kadınlar ve diğer temsili az olan grupların yönetime katılımının teşvik edilmesi ön plana çıktı. **Yurttaş Meclisleri (Citizen Assembly)**, seçilmişleri **geri çağırma** mekanizması gibi yenilikçi modeller ile demokratik kültürün yerelde yenilenerek güçlendirilmesi önerildi.

⁵ https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-İkinci-Kalkınma-Planı_2024-2028_11122023.pdf

Çalıştaydan çıkan en güçlü mesaj ise demokratik kültüre olan güven eksikliğini aşmak için kültürel bir dönüşümün gerekli olduğudur. Bunun için iyi yönetişimin; demokrasinin önkoşulu ve kalıcılığının sigortası olduğu bir kez daha anlaşıldı. Şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık gibi ilkeler özenle tasarlanmış kurumsal mekanizmalar vasıtasıyla hayata geçirildiğinde güvenin yeniden inşası ve toplumsal bir bilinçlenme süreciyle demokrasinin korunabilir ve güçlendirilebilir olduğu ortaya çıktı.

Düzenlenen çalıştayda elde edilen tespit ve önerilerin; Avrupa Konseyinin öncülüğünde yürütülen yeni bir demokrasi vizyonu ve kültürü inşa etme hedefine katkı vermesi umulmaktadır. 2026 yılının sonunda düzenlenecek Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde bu tespit ve önerilerin dikkate alınması ise öngörülen hedefi başarılı kılacaktır. Avrupa ve dünya genelinde, demokrasinin en başta yerel düzeyde korunması ve güçlendirilmesi insanlığın daha iyi bir geleceğe sahip olmasına katkı yapacaktır.

